

ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

ДЪЖД

Превод от руски: Александър Талаков, 1994

chitanka.info

Вече трети ден копаехме на новия полигон. Всеки си имаше свой изкоп и за три дни бяхме напреднали с половин метър, не повече. Още никой не беше стигнал до вечно замръзналата почва, макар лостовете и кирките ни да ги оправяха на часа — рядък случай: ковачите нямаше как да протакат, понеже работеше само нашата бригада. За всичко беше виновен дъждът. Валеше, неспирно трето денонощие. Когато почвата е камениста, не може да се познае откога вали — от час или от месец. Студен, ситен дъжд. Съседните бригади отдавна ги бяха освободили от работа и ги бяха отвели, но това бяха бригади от криминални — нямахме сили дори да им завиждаме.

Десетникът, с огромно подгизнало брезентово платнище с качулка, остра като пирамида, рядко се въясваше. Началството възлагаше големи надежди на дъжда, на студените водни камшици, които ни шибаха по гърбовете. Отдавна бяхме мокри — не мога да кажа до долните дрехи, защото нямахме такива. Според примитивните сметки на началниците дъждът и студът трябваше да ни накарат да работим. Но омразата към труда беше още по-силна и всяка вечер десетникът с проклятия спускаше в изкопите дървената мярка с резките. Конвойт ни пазеше под прикритието на една „гъба“ — това прословуто лагерно съоръжение.

Не можехме да излизаме от изкопите — щяха да ни застрелят. Горе имаше право да се движи само бригадирът ни. Беше ни забранено да си подвижваме — също щяха да ни застрелят. И ние мълчехме, застанали до кръста в земята, в каменните ями, проточили се по брега на пресъхналия поток.

Връхните ни дрехи не смогваха да изсъхнат през нощта, а рубашките и панталоните успявахме да изсушим донякъде със собствените си тела.

Гладен и озлобен, знаех, че нищо на този свят не ще ме накара да се самоубия. Точно сега бях започнал да разбирам същността на великия инстинкт за живот — качество, което човек притежава в най-висша степен. Видях как изнемогваха и умираха конете ни — не мога да го кажа по друг начин, да използвам други глаголи. Конете по нищо не се отличаваха от хората. Те умираха от Севера, от непосилната работа, от лошата храна, от побоите — и макар всичко това да беше хиляди пъти по-малко, отколкото при хората, те умираха преди затворниците. Разбрах най-важното — че човек е станал човек не

защото е божие създание и не защото на всяка ръка има такъв поразителен палец. А защото е бил ФИЗИЧЕСКИ по-силен, поиздръжлив от животните, а по-късно — защото е подчинил духовното си начало в служба на физическото.

Ето, за всичко това си мислех за стотен път в своя изкоп. Знаех, че няма да се самоубия, понеже бях проверил тази своя жизнена сила. В един също такъв изкоп, само че дълбок, насърочно бях подкопал огромен камък. Дни наред освобождавах страшната му тежест. От тази зловеща тежест мислех да създам нещо прекрасно — както е казал един руски поет. Смятах да си спася живота, като си счупя крака. Наистина, това бе прекрасно намерение, едно напълно естетическо явление. Камъкът трябваше да рухне и да премаже крака ми. И аз завинаги щях да остана инвалид! Тази страстна мечта трябваше да бъде пресметната и аз подгответих мястото, където да си сложа крака, представях си как леко ще натисна с кирката и... камъкът ще рухне. Денят, часът и минутата бяха определени и бяха настъпили. Подложих десния си крак под надвисналия камък, похвалих се за спокойствието си, вдигнах ръка и натиснах кирката, пъхната като лост. И камъкът се плъзна по стената към определеното, изчислено място. Ала и аз не знам как стана така — дръпнах си крака. В тесния изкоп камъкът само го охлузи. Две синини, три драскотини — това беше целият резултат от така добре извършената подготовка.

И аз разбрах, че не ставам нито за членовредител, нито за самоубиец. Оставаше ми само да чакам след малката несполучка да последва малка сполучка. Най-близката „сполучка“ беше краят на работния ден, трите гълтки гореща чорба — дори да е студена, щях да я стопля в ламаринената печка, имах котле — една трилитрова консервена кутия. Щях да помоля за цигара дневалния Степан, поточко — да ми остави да допуша неговата.

Така, смесвайки „звездните“ въпроси с дреболиите, чаках, мокър до кости, ала спокоен. Дали тези мои размишления представляваха никаква тренировка за мозъка? В никакъв случай. Всичко това бе естествено, това бе животът. Разбирах, че тялото ми, а значи и клетките на мозъка ми, се хранеха недостатъчно — моят мозък отдавна водеше полугладно съществуване — и че това неминуемо ще ме доведе до лудост, до ранна склероза или до нещо друго... И ми беше

весело да си мисля, че няма да доживея, няма да успея да доживея до склероза. Дъждът не спираше.

Спомних си жената, която вчера мина по пътечката край нас, без да обръща внимание на предупрежденията на конвоя. Ние я поздравихме, стори ни се красавица — първата жена, която виждахме за тези три години. Тя ни махна с ръка, посочи небето, някъде към ъгъла на небосвода, и извика: „Още малко, момчета, още малко“. Отговори ѝ радостен рев. Повече никога не я видях, но си я спомнях цял живот — как можа така добре да ни разбере и да ни утеши. Тя сочеше небето, ала нямаше предвид задгробния свят. Не, тя само показваше, че невидимото слънце слиза на запад, че наближава краят на трудовия ден. По свой начин ни бе повторила думите на Гьоте за планинските върхове. За мъдростта на тази обикновена жена, сигурно бивша или настояща проститутка — понеже по онова време освен проститутки по тези краища нямаше други жени, — та за нейната мъдрост, за нейното голямо сърце си мислех и шумоленето на дъждъ беше хубав звуков фон за тези мисли. Сивият каменист бряг, сивите планини, сивият дъжд, сивото небе, хората със сиви, парцаливи дрехи — всичко беше много меко, в съзвучие. Всичко беше в единна цветова хармония — дяволска хармония.

И в този миг от изкопа до мен се чу слаб вик. Съсед ми беше някакъв Розовски, възрастен агроном, чиито големи професионални знания, както и знанията на лекарите, инженерите и икономистите, не можеха да бъдат приложени тук. Той ме викаше по име и аз се обадих, без да обръщам внимание на заплашителния жест на конвоя — отдалеч, изпод „гъбата“.

— Слушайте — викаше той, — слушайте! Мислих дълго! И разбрах, че животът няма смисъл... Няма...

Изскочих от изкопа и го стигнах преди да се нахвърли нахвърли върху конвоя. Двамата войници вече се приближаваха.

— Болен е — казах.

В този момент се чу заглушената от дъждъ далечна сирена и започнахме да се строяваме.

Още известно време работих с Розовски, докато той един ден не се хвърли под една натоварена вагонетка, която се спускаше по нанадолнището. Пъхна крака си под колелата, ала вагонетката го прескочи, дори не му остави синина. Въпреки това срещу него бе

заведено „дело“ за опит за самоубийство, осъдиха го и се разделихме, понеже има едно правило, според което след съда осъденият никога не се връща на същото място, откъдето е дошъл. Страхуват се да не тръгне в гнева си да отмъщава на следователя, на свидетелите. Правилото беше мъдро. Но можеше и да не се прилага по отношение на Розовски.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.